

Művészet, mestermű és istenhit

„Írva vagyon hogy a világ teremtésének kezdetén az ember Isten képére és hasonlatosságára teremtetett, és Isteni lehelet által kélt életre, ezáltal a többi élőlényvel szemben olyan kiváltság birtokába jutott, hogy értelmi képességeinél fogva méltónak találtatott, hogy az isteni bölcsesség értelmét megértve kiérdemelje a gondolkodásban és az észben való részesülést és a szabad akarat adományával csak a teremtő akaratának kellett magát alávetnie és az ő parancsát tisztelnie. Noha az ördög cselétől rútul becsapva engedetlenségének büntetésekként a halhatatlanság adományát elveszítette, mégis a bölcsesség és értelem méltóságát nemének utódjaiba át tudta plántálni, hogy mindenki, aki gondot és fáradságot fordít rá, mindenfajta művészet és tudomány befogadásának képességét mintegy örökölt jogon elsajátíthassa.”¹ – írja Theophilus Presbyter középkorban élő szerzetes, aki a művészetekről írt *Schedula diversarum artium* c. gyűjteményének első könyvében fejtegeti a művészi képesség és az Isten kapcsolatát.

Theophilus valóban tudhatott valamit az istenekről, a művészetéről, a művekről, mesterségekről, művességről, a tudásvágyról és alázatról, ha ennyire találóan meg tudta határozni azt, hogy honnan is vagyunk képesek „művészetet csinálni”. Amikor „nyitott” szemmel nézzük környezetünket, akár Európát, akár a világot járva, egy-egy hatalmas templom vagy zseniális építmény vonalain, díszítésén, a benne található tárgyak művességén elcsodálkozva, az első gondolatunk az: hogyan is voltak képesek ezt megalkotni elődeink. Teljesen mindegy, hogy mit említünk a vizuális művészet széles skálájáról, hiszen beszélhetünk hatalmas építményekről éppúgy, ahogy csodálatos szakrális tárgyainkról: kelyhekről, ereklyetartókról, szárnyas oltárokról, festmé-

nyekről, bibliaveretekről, keresztelődencékről, szentek szobrairól, Raphaellóról, Van Goghról és még sorolhatnánk. A ránk hagyott művészeti tárgyaknak, vagy nevezzük őket műkincseknek, se szeri se száma, és mindig újabbakat fedezünk fel. E rengeteg műtárgyat elnézve sok technikai jellegű kérdés is felmerül bennünk, létrejöttükkel kapcsolatban. Kérdéseinkre ma már számtalan választ is találunk a könyvekben és interneten egyaránt. A mindenkori kutatóknak, a természettudományok és technikatudományok egyre szélesebb körű vizsgálódásainak köszönhetően ma már több elképzelés is van, hogyan építették meg Egyiptomban a piramisokat, miként épültek Európa legimpozánsabb gótikus templomai, ki vagy kik faragták meg azt az elképesztő mennyiségű követ a Kölni dóm, vagy az Ulmi katedrális díszítéséhez, hogyan munkálták a fémet az ötvösök a középkorban, miként készítették a szárnyas oltárokat, aranyozott tárgyakat stb. Általában erre az a válaszunk, hogy: zseniális mesteremberek voltak az építészek, a festők, az ötvösök és szobrászok századokkal vagy évezredekkel ezelőtt. Azt is gondoljuk, hogy biztosan mindent sokkal jobban tudtak, mint mi. Ez akár igaz is, ha mondjuk a technikai és anyagbéli tudás oldaláról nézzük a kérdést, mert senki ne gondolja, hogy nem volt nagyító a középkorban, hogy nem tudták volna az ókorban, mely kő mire alkalmas, mely pigmentet miből lehet kinyerni, hogyan kell üveget készíteni, mik az aranyban rejlő lehetőségek stb.

Ugyanakkor kevésbé gondolkodunk el azon, vagy talán eszünkbe sem jut, hogy miért és milyen belső erők mozgatta indíttatásból, mi-féle természetfeletti, vagy éppen magunkban hordozott teremtési kód hajt bennünket, embe-
reket az újabb alkotás, az újabb teremtés felé. Aki már alkotott életében, például festett vagy szobrászkodott, vagy épületterveket készített, az tudja milyen leírhatatlan érzés keríti hatalmába

¹ Presbyter, 1986, p.27.

az embert, amikor alkot. Ám mindaz, amit mi ma magunk körül látunk, amiért több ezer kilométereket is megteszünk, hogy megnézzük, megcsodáljuk, mindaz az épített környezet, mindaz a vizuális művészet, amely ma ezeket kelt útra világszerte, nem csupán anyag, hanem lélek és istenhit (legyen az bármilyen istenhit) egyvelege. Hiszen mi is a művészet? Olyan érzékszerveinkkel érzékelhető, fizikailag megfogható, lélekben átélhető, ám mégis eszmeileg megfoghatatlan vizuális megnyilvánulása egyfajta teremtésnek, amelynek a legfőbb jellemzője nem a szépsége, formája, anyaga, nem is a különlegessége, hanem leginkább azon képessége, hogy mindennek egyvelege valahogyan mélyen hat ránk. Itt a hangsúly a mélyen szón van. Ezt nevezem én csodálatnak. Bármennyire is igyekeznék a gazdag magyar nyelv kincstárában megfelelőbb szót találni arra, mit érez az ember egy grandiózus építmény vagy gyufásdoboznyi nagyságú, hajszálpontossággal kidolgozott ötvösmű láttán, ez a szó csak a *csodálat* lehet. Egy valamikor létrehozott többdimenziós alkotás, melyben benne van minden, ami emberi és isteni egyben. Minden, mi volt és van, anyagból és energiából jön létre. Különböző formában megfogható, de mindaz, amivel azt megalkotjuk, egy olyan erő, egy olyan megfoghatatlan érzés, mint a hit és alkotóvágy, és amit csupán körülírni vagyunk képesek, meghatározni nem. És hogy ez a hit, erő és vágy honnan jön, kitől kapjuk, arra csak egy válasz van. Nem jön, hanem bennünk van, a teremtés során kiváltsággént kaptuk attól, akitől, akiért és akinek a világ összes művészete egyáltalán létezik: a Teremtőtől. „Amit Isten az ember számára örökségként hagyott, azt az ember igyekezzék mohó vággyal elsajátítani”² ... „Ezért legdrágább fiam, ne késlekedj, bizalommal telve hidd, hogy szívedet Isten lelke tölti meg, amikor a házáat enynyi dísszel, a munkának ilyen sokaságával ékesíted.”³

Az ember felfedező és alkotóereje soha nem vész el. Évezredek óta él és századokon át öröklődik a képesség, még ha az istenhit kultúránként és periódusonként más és más. A benne lévő értelem, bölcsesség és alkotni vágyás, mely az istenhitből táplálkozik, arra készítette őt, hogy

mindig felfedezzen, és használja a Föld és a Teremtő adta lehetőségeket. „Te is, legdrágább fiam, bárki légy is, akinek Isten vágyat oltott a szívébe a különféle művészetek hatalmas területének átkutatására és onnan a neked tetszőnek szorgalmas kigyűjtésére, ne becsüld le azokat az értékes és hasznos dolgokat, amelyeket mintegy önmagától és váratlanul a honi föld nyújthat számodra. Hiszen balga az a kereskedő, aki ásás közben váratlanul kincset talál, de azt összegyűjteni és megőrizni elmulasztja.”⁴

Bár ma egy keresztény Európában élünk, és annak sok szegmensében a keresztény művészetek köszönnek ránk vissza, és egyistenhitet vallunk, az évezredekkel ezelőtti kultúrákban, illetve ma is létező többistenhitű társadalmakban sem volt ez másképp a művészetekkel. Az ember a neki adományozott képességeket használva évszázadokon keresztül tanulta a technikákat, a fortélyokat, a föld rejtette lehetőségeket, hogy maga köré egy olyan világot építsen, amelyben a tárgyak a saját Istenére emlékeztetik őt. Tette mindezt azon a művészeteken keresztül, amelynek magyarázásakor és fejtegetésekor, ma már oly kevesen említik meg egyáltalán az Isten és benne való hit szerepét, amikor művészetről beszélnek. Pedig évszázadokon át tömegével voltak olyan kőszobrászok, akik ha kellett, egész életüket áldozták egy grandiózus építmény felépítéséért, és nem sajnálták vérüket adni érte. De miért? Mi hajtotta őket az olykor létező kényszer mellett, és főleg mi ösztönözte Babel tornyának építőit, hogy újra és újra kezdjék munkájukat? Az istenhit. Ezért ha választ keresünk és elemzünk egy-egy művet, sose feledjük el az alkotó ember Istenhez való viszonyát, bármely korszakban is élt. Mert ez korszakfüggetlen. Amióta ember él a Földön, folyton hajtotta valami erő az alkotás felé, és tárgyainak, építményeinek különleges jelentőséget tulajdonított, felruházta különböző tulajdonságokkal, amelyeket mi, mai emberek folyton kutatunk. Csak próbáljuk elképzelni, miért volt fontos nekik a különböző tárgyak elkészítése, a szinte időtlen és folyton fejlődő technikai és mesterségbeli tudásuk elsajátítása és fokozása. Ma azon kapjuk magunkat, hogy azt a hatalmas technikai tudást és szellemi tartalmat kutatjuk,

² Presbyter, 1986, p.27.

³ Presbyter, 1986, p.28.

⁴ Presbyter, 1986, p.77.

amit később mi valahogy már egyszerűen elfeledtünk. Mert ők mindig az istenit, a teljeset keresték. Mert csak az isteni a teljes, és a lélek valamiért mindig a tárgyi világon keresztül próbálja elérni a teljességet. Tíz- és százezer éve nem változott az ember, csak a korszak és annak szokásai, fejlődés adta lehetőségei változtak. Ők műszaki eszközök nélkül sokkal közelebb voltak azokhoz a titkokhoz, amelyeket ma megpróbálunk megfejteni.

„Az emberi anyag nem változott, de az ember - hála néhány lángésznek és műszernek - vakabb és süketebb a civilizációban, mint volt az emberi idők elején. Tunyább és bambább. Azt hiszi gombnyomásra igazgatja a világegyetemet. Ez az óriási szerkezet, a civilizáció, száműzte az embert a világ nagy titkos, bensőséges közösségéből.”⁵ És most kutatjuk a titkokat, a művészeket, technikákat és a kettő közötti kapcsolatot, az Istent.

⁵ Márai, 2005, p.50.

„Hacsak teheted, élj mindig úgy, hogy az emberi szellem kristályába faragott remekműveinek egyikét mindennap megszemléled, s ha néhány pillanatra is!... Ne múljon el nap, hogy nem nézegetted néhány percen át valamely jó nyomat tükrében Brueghel vagy Dürer, vagy Michelangelo valamelyik festményét vagy rajzát. Mindezt oly könnyű megszerezni és oly könnyű megtalálni a félórát, mely remekművekhez szükséges... **Gazdag vagy, akármilyen nyomorult is vagy. Az emberi szellem teljessége a tiéd is.**”⁶

Felhasznált irodalom:

Theophilus Presbyter: A különféle mesterségekről, Műszaki Könyvkiadó, Budapest, 1986

Márai Sándor: Füves könyv, Helikon, Budapest, 2005

A Prédikátor könyve, internetes forrás: mek.oszk.hu

⁶ Márai, 2005, p.89.

